

שיחת רבינו מרן המשגיח שליט"א

כח התפילה*

טובת ברואיו בכל זמניהם והכין להם עבודה זו דבר יום ביומו שעל ידה ימשך להם שפע ההצלחה והברכה כפי מה שהם צריכים לפי מצבם זה בזה העולם" אומר הרמח"ל שהתפילה זה כלל שסידרה החכמה העליונה, שכדי לקבל שפע מהקב"ה צריך להתפלל, חושבים שהעניין של תפילה היא רק לבטל את הגזירות שנגזרו, ובאמת גם זה נכון, כמו שכתוב במדרש "אמר רב הונא קשה היא התפלה שבטלה את הגזרה ולא עוד אלא שקדמה לאחותה", התפילות של לאה אמנו שעל אף שנגזר שתהיה לעשיו, והתפילה שלה הועילה לא רק לבטל את הגזירה אלא שאף קדמה לאחותה.

אולם הרמח"ל מוסיף שלא רק לבטל את הגזירה מועילה התפילה, אלא גם כדי להוריד את השפע שכבר נגזר שיבא, אי אפשר להוריד בלי התפילה, ואד הראיות שמביאים ליסוד הזה, שהגשם הראשון לא ירד לארץ עד שהגיע אדם הראון והתפלל, וכתוב 'אד יעלה מן הארץ' שהיה צריך לברוא בריאה מיוחדת שתשמש במקום הגשם עד שיבא אדם ויתפלל, אין ספק שהגשם הוא לא שינוי הגזירה אלא זה היה בתכנית של הבריאה, אבל בשביל להוריד את הגשם לעולם אפי' שכבר נגזר אפשר רק ע"י תפילה, כך הקב"ה קבע, שהכל צריך להתחיל מהאדם שהוא מכין את עצמו כלי לעבודת ה', {ודוגמא לדבר שאחרי נעילה ביום כיפור מתפללים מעריב, ויש לפעמים הרגשה קשה, והרי הדיו עדין לא התייבש מהגזר דין שנחתם, וכי שייך עכשיו לבטל את הגזירה, אבל זה לא כך, כיון שכדי להוריד לארץ את מה שנגזר צריך דרך תפילה, כמו שאומר הרמח"ל, {ועד כדי כך אומר הרמח"ל שכותב 'ואם לא יתעוררו לא ימשך להם', שלא שייך להוריד שפע לארץ, רק ע"י התפילה.

"והנה האדון ב"ה חפץ ורוצה שתרכבה טובת ברואיו בכל זמניהם והכין להם עבודה זו דבר יום ביומו שעל ידה ימשך להם שפע ההצלחה והברכה כפי מה שהם צריכים" הקב"ה רוצה שיהיה לברואים את הצרכים

הגמרא אומרת בברכות "ארבעה צריכין חיזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ, תפלה מנין שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'", וברש"י כתב "צריכין חיזוק שיתחזק אדם בהן תמיד בכל כוחו" חיזוק פירושו תמיד, תמיד עד יום מותו צריך חיזוק בכל כוחו, בתורה, בתפילה, במעשים טובים, ובדרך ארץ, מה נקרא להתחזק, יש אפשרות להתחזק ע"י התעוררות והתפעלות, אבל החיזוק האמיתי הוא חיזוק שמגיע מהתבוננות, שמבינים דבר טוב, שמבינים לעומק, שמבינים דברים לאשורם זה החיזוק הכי גדול ששייך, זה חיזוק שמחזיק מעמד, נתבונן קצת בעניין התפילה.

יש מאמר חז"ל שמספיק כדי לתת לנו כיוון איך לגשת לתפילה, חז"ל אומרים (ברכות ו:): "מאי כרם זלות לבני אדם אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן", דברים שעומדים ברומו של עולם התורה, ובני אדם לא מתייחסים לזה כך, אלא 'מזלזלין בהם', מה הפירוש שמזלזלים, מי מזלזל בתפילה, אלא שמי שלא מתייחס לתפילה כדבר העומד ברומו של עולם הוא נקרא מזלזל יחסי, לא יודעים שזה רומו של עולם, ברומו של עולם התורה, רומו של עולם העבודה, התפילה נמצאת ברומו של עולם, וישנם כמה דרכים לבאר את המאמר חז"ל הזה, ונבאר כעת בדרך אחת.

הרמח"ל בדרך ה' (ח"ד פ"ה) מבאר את העניין של תפילה, ואת דברי הרמח"ל הללו צריך תמיד לשנן, כיון שהתפילה זה דבר שרגילים עליו, ולדבר שרגילים בו ליבו גס בו, ולכן צריך באופן מיוחד להתחזק שלא יהיה ליבו גס בו, לדעת במה להתחזק. פותח הרמח"ל לבאר שלשה כללים בתפילה.

"ענין התפלה הוא כי הנה מן הסדרים שסידרה החכמה העליונה הוא שלהיות הנבראים מקבלים שפע ממנו ית' צריך שיתעוררו הם אליו ויתקרבו לו ויבקשו פניו וכפי התעוררותם לו כן ימשך אליהם שפע ואם לא יתעוררו לא ימשך להם והנה האדון ב"ה חפץ ורוצה שתרכבה

שלהם, ולכן נתן להם את העבודה הזאת של התפילה, שעל ידה ישיגו כל מה שהם צריכים.

שאל המשגיח זצ"ל א"כ איך אחד שלא מתפלל מקבל שפע בעולם, כתוב כן שלא שייך שירד שפע בלי תפילה, ואמר המשגיח תירוץ נורא שאם אחד מקבל שפע בלי תפילה הוא אוכל את הקרן, הוא אוכל מהחלק שלו בעולם הבא, כיון שפירות אפשר להשיג רק ע"י תפילה, אולם קשה מאוד לקבל את התירוץ הזה, שמי שלא מתפלל הוא אוכל את הקרן, א"כ אנה אנו באים.

ולכן מחמת הלחץ מהתירוץ נראה לי תירוץ נוסף על הקושי, שהרי כל התפילה נאמרת בלשון רבים, וכיון שכך אפי' מי שלא איזה פעם מתפלל טוב כלל ישראל מתפללים עליו, יש את תפילת הרבים, אבל כל זה דווקא באדם שרוצה להתפלל ולא מצליח, אבל אם הוא לא רוצה לא יועיל לו מה שאחרים מתפללים, 'יבואו אלו ויכפרו על אלו' נאמר רק על מי שרוצה ולא מצליח, ולא על מי שלא רוצה, זה גם יסוד גדול.

האלף של התפילה הוא לדעת שבלי תפילה אי אפשר להוריד שפע לעולם, וכשאדם מתפלל הוא מכין את עצמו להיות כלי לקבל את השפע של הקב"ה, זה כלל אחד והוא מעכב בדיעבד.

ממשיך הרמח"ל בכלל נוסף וכותב בהשקפת האדם "ואמנם עומק יותר יש בענין והוא כי הנה האדון ב"ה נתן לאדם דעה להיות מנהיג עצמו בעולמו בשכל ובתבונה והעמיס המשא עליו להיות מפקח על צרכיו כלם והעניין הזה מיוסד על ב' שרשים הא' ליקרו של האדם וחשיבותו שניתן לו השכל והדעת הזאת להיות מנהל את עצמו כראוי והב' להיות לו עסק בעולם וליקשר בעניניו וזה ממה שמקיימו במצבו האנושי שזכרנו למעלה שהוא דרך חול ולא קדש והוא מה שמצטרף לו בזמנו זה כפי סדרי ההנהגה. והנה זה באמת מצד א' ירידה לו ולעניינו אבל היא ירידה מצטרפת לו וגורמת לו עילוי אחרי כן כמבואר בח"א", כותב הרמח"ל יסוד שהאדם נתן שכל ותבונה לאדם שינהיג את עצמו בעולם, וזה ליקרו ולחשיבותו של האדם שיש לו שכל לנהל עצמו כראוי, ואחרת לא היו נסיונות לאדם.

אמנם זה נפלא מאוד מה שכותב כאן הרמח"ל, אבל ק' שבמסילת ישרים כותב אחרת (פכ"א) "אמנם מה שיוכל לשמור את האדם ולהצילו מן המפסידים האלה הוא הביטחון והוא שישליך יתנועע על ה' לגמרי, כאשר ידע כי ודאי אי אפשר שיחסר לאדם מה שנקצב לו וכמו שאמרו ז"ל במאמריהם כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה וגו' וכן אמרו אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלא נימא וכבר היה אדם יכול להיות יושב ובטל והגזרה היתה מתקיימת אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם בזעת אפך תאכל לחם אשר על כן חייב אדם להשתדל איזה השתדלות לצורך פרנסתו שכן גזר המלך העליון והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להמלט ממנו. על כן אמרו יכול אפילו יושב ובטל תלמוד לומר בכל משלח ידך אשר תעשה אך לא שההשתדלות הוא המועיל אלא שההשתדלות מוכרח

וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה עליו ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות הוא מה שאמר דוד המלך עליו השלום כי לא ממוצא וממערב ולא וגו' כי אלהים שופט וגו' ושלמה המלך עליו השלום אמר אל תיגע להעשיר מבינתך חדל", הנה כותב כאן המסילת ישרים שבאמת האדם היה יכול לשבת בטל, לא צריכים לדחוף את העגלה של הקב"ה, ומה שהאדם צריך לעשות השתדלות, זה קנס, והוא כפורע מס, [וכבר אמרו שמודה בקנס פטור, ולכן מספיק לעשות מעט השתדלות, ובזה נפטרים], ואיך זה מתאים עם מה שכותב הרמח"ל שעניין ההשתדלות הוא ליקרו וחשיבותו של האדם שהוא מנהל את עצמו, {היום נזכרים לומר על קושיא כזאת שאלו שני דרכים בעבודת ה', שתי שיטות ביהדות, אבל כאן זה לא יכול להיות כיון שבעל דרך ה' ובעל מסילת ישרים הוא אותו מחבר}.

ובאמת שמה שכותב המסילת ישרים זה גמ' מפורשת (קידושין פ"ב:) "תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: מימי לא ראיתי צבי קייץ, וארי סבל, ושועל חנווני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי, שנאמר עונותיכם הטו", אל ממש דברי המסילת ישרים, שבעצם היה אפשר לשבת בטל בלי לעשות שום מעשה כמו החיות, אלא שזה קנס מפני שהרעותי את מעשי, והיאך מסתדר הדרך ה' עם גמרא זו.

והנה במסילת ישרים עצמו קשה שבפרק הזריזות כותב כדבריו בדרך ה', שכותב שהקב"ה ברא את האדם עם שכל ישר שידע להזהר מהסכנות, ואם הוא לא נזהר נקרא פושע, "כי הנה האדון ברוך הוא עשה את האדם בעל שכל נכון וסברא נכוחה לשינהג עצמו על דרך טוב וישמר מן הדברים המזיקים אשר נבראו לענוש את הרשעים" הנה כתוב כאן גם כן שהעניין בהשתדלות הוא לכבודו ויקרו של האדם, אמנם כאן הוא כותב לגבי להזהר מסכנות, אבל בדרך ה' כותב יותר מזה, שגם להשיג השגות צריך השתדלות וגם זה כבודו ויקרו של האדם, מה הפשט.

רואים שבתורה יש עומק, יש עומק, נשאל שאלה, וכי בעל חי פותח פיו ומקבל את האוכל לתוך פיו, והלא גם הוא נצרך לעשות השתדלות, הוא מוכרח לחפש את הטרף וללכוד אותו ולטרוף אותו ורק אח"כ לאכול אותו, אמנם חנווני הוא לא צריך להיות, וגם לא סבל, דברים שמביאים להשיג את האוכל הוא לא צריך, אבל לעשות השתדלות להביא את האוכל גם הוא מוכרח, שזה מפני כבודו של האדם ויקרו, וזה שייך גם בעלי חיים שלא מגיע האוכל בלי שום התבוננות, זה כבוד האדם שיהיה נהנה מיגיע כפו, וגם בגשמיות, ולכן צריך לעשות השתדלות מועטת, אבל מה שצריך לעשות יותר השתדלות זה משום החטא, ואחרי שבגלל החטא צריך יותר השתדלות

הכל נכנס בכבודו של האדם ויקרו.

צריכים להבין שמוכרחים להבין כך בדברי הרמח"ל בדרך ה', כיון שאמנם ברוך ה' אנחנו בני תורה שמקבלים את הפרנסה ישר מהשמים, אבל מה יעשו אלו שמוכרחים לעבוד לפרנסתם, אדם עובד שמונה שעות בחנות ותאמר לו שכל מה שהוא עושה זה רק קנס, והוא בעצם לא עושה כלום, איך אפשר לומר כך לאדם שכל כך עמל שכך הוא צריך לחיות, אלא שההשתדלות היא כבודו של האדם ויקרו, והקנס גרם שצריך לעשות יותר השתדלות, אמנם הכל כבודו של האדם ויקרו.

ולכן כותב כך בדרך ה' "הנה האדון ב"ה נתן לאדם דעה להיות מנהיג עצמו בעולמו בשכל ובתבונה והעמים המשא עליו להיות מפקח על צרכיו כלם והעניין הזה מיוסד על ב' שרשים הא' ליקרו של האדם וחשיבותו שניתן לו השכל והדעת הזאת להיות מנהל את עצמו כראוי והב' להיות לו עסק בעולם וליקשר בעניניו וזה ממה שמקיימו במצבו האנושי שזכרנו למעלה שהוא דרך חול ולא קדש והוא מה שמצטרך לו בזמנו זה כפי סדרי ההנהגה. והנה זה באמת מצד א' ירידה לו ולעניינו אבל היא ירידה מצטרפת לו וגורמת לו עילוי אחרי כן", זה היסוד של השתדלות, אי אפשר לדלג עליו, גם האבות הקדושים עשו השתדלות.

ומוסיף הרמח"ל "ואולם כמו שירידה זו מצטרפת לו לפי ענינו בעולם הזה הנה מצד אחר צריך שלא תרבה יותר ממה שראוי כי הנה כפי מה שירבה להסתבך בעניני העולם כך מתרחק מן האור העליון ומתחשך יותר, נצרכת ירידה אבל צריך להזהר שלא יהיה יותר מדי ירידה, מה אפשר לעשות והנה הכין הבי"ת תיקון לזה והוא מה שיקדים האדם ויתקרב ויעמוד לפניו ית' וממנו ישאל כל צרכיו ועליו ישליך יהבו 'אסור לאדם שיעסוק בצרכיו קודם שיתפלל' ויהיה זה ראשית כללי ועיקרי לכל השתדלותו עד שכאשר ימשך אח"כ בשאר דרכי ההשתדלות שהם דרכי ההשתדלות האנושי לא יקרא שיסתבך וישתקע בגופניות וחומריות כיון שכבר הקדים ותלה הכל בו ית' ולא תהיה ירידתו ירידה רבה אלא תסמך ע"י התיקון הזה שקדם לה", מה העצה לזה, - שיתפלל לפני שמתחיל עם ההשתדלות, שישתדל בתפילה, לבקש מהקב"ה, ולדעת שההשתדלות הזאת היא ראשית כללי ועיקרי, הוא כותב כאן יסוד בקצרה, אולם זה יסוד גדול.

כתוב בתורה בפרשת עקב "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך אתה מקבל הנאה מהעולם תשבח אותו על כך השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך יש מצב שאדם מקבל מהעולם והוא שוכח את הקב"ה לבלתי שמור מצותיו ומשפטיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת ובקרך וצאנך ירבי וחסך וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה לך הצלחה בחיים ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך אלוקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים המוליךך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים המוציא לך מים מצור החלמיש המאכלך מן המדבר אשר לא ידעון אבותיך למען ענותך ולמען נסותך להיטבך באחריתך

ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה" התורה מזהירה שיכול להיות שיש לאדם עשירות או הצלחה והוא שוכח את הקב"ה, 'השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך', 'ורם לבבך ושכחת', הסבא מקעלם היה אומר, לא כתוב 'ורם לבבך פן תשכח' אלא 'ושכחת', כיון שזה הטבע של האדם, 'ואמרת בלבבך', זה הטבע של האדם.

אספר לכם סיפור, הייתי פעם בפסח אצל הרב מבריסק זצ"ל יחד עם אאמו"ר והיו שם גם הגר"ש רוזובסקי ועוד, והרב מבריסק אמר שם ווארט, הוא פתח בשאלה, שבפרשת ואתחנן כתוב גם כן "והיה כי יביאך ה' אלוקיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדלות וטבת אשר לא בנית ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת וברת חצובים אשר לא חצבת כרמים וזיתים אשר לא נטעת ואכלת ושבעת השמר לך פן תשכח את ה' אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים" והוא שאל שהנה כתוב בפרשת עקב שראינו שהסיבה ששוכחים את הקב"ה היא ע"י שאומרים 'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', והלא כאן מדובר בערים אשר לא בנית, ובתים אשר לא מלאת, וכו', קבלו את זה בירושה, בכיבוש מלחמה, כך שאל הרב מבריסק, [היה מקום לומר שיש שני דברים שמשכיחים את הקב"ה, אבל הרב מבריסק לא נקט כך].

אמר הרב מבריסק, רואים מכאן מה זה הבן אדם, אפי' כשהוא לא עושה כלום תולה זאת בעצמו, [ושמעתי מאאמו"ר דוגמא לדבר, יש אחד שמקבץ נדבות, מה הוא אומר, שהוא השיג את הכסף בכוחו כיון שצריך לדעת איך לקשקש בקופסא...], אדם תולה כל דבר בעצמו, זה הטבע של האדם, כשהאדם רואה משהו הוא תולה את זה בסיבה ומסובב, וזה משכיח את הקב"ה, וזה מה שאומר הרמח"ל שהיות ולכבודו של האדם מנתנו לו לעשות השתדלות יבא האדם לתלות זאת בעצמו, 'ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'.

ויותר מזה כתב הספורנו, שאח"כ כתוב בפרשה "אל תאמר בלבבך בהדף ה' אלוקיך אותם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה ה' מורישים מפניך" ומבאר בספורנו שטבע האדם לתלות כל דבר בסיבה ומסובב, בכוחי ועוצם ידי, ואם לא בכוחי ועוצם ידי אזי תולה בצדקתי, ועל זה באה התורה ואומרת 'לא בחיל ולא בכח ולא בצדקתך', לא לתלות בעצמו, מה עושים בשביל שהאדם לא יתלה בעצמו, אומרת התורה 'וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל', אתה אמנם עושה השתדלות, אבל מי נתן לך את הכוח, מי נתן לך את ההצלחה, הכל מריבונו של עולם.

וזה אומר הרמח"ל שאמנם הקב"ה נתן לאדם שכל לעשות השתדלות שזהו כבודו של האדם ויקרו, אבל זה סכנה, כיון שהוא יכול לתלות את כל מה שקורה בהשתדלות שלו, והתקנה היא 'וזכרת', תעשה מעשה של וזכרת, כנגד ה'ושכחת' תעשה 'וזכרת', ומהו המעשה זכירה, 'ואכלת ושבעת וברכת', אומר הרמח"ל שהתקנה היא שהדבר הראשון שעושים ביום היא תפילה לפני

וא"כ לא פלא שכשאדם קם בבוקר ומתפלל שחרית זה ההשתדלות העיקרית, יש לו יום לפניו, ויש הרבה צרכים, והוא הולך לעשות השתדלות, אבל עיקר ההשתדלות זה התפילה, אנחנו רחוקים מזה, התפילה אצלנו היא כמו מס, במקום שההשתדלות תהיה מס התפילה נהיית מס, אולם אם היו יודעים שהתפילה זה ההשתדלות האמיתית היו יותר משקיעים בתפילה, היו משתדלים שהתפילה תהיה יותר איכותית, כמו שמשתדלים בהשתדלות.

תפילה זה מהדברים הצריכים חיזוק, צריך חיזוק בתפילה, תפילה היא מהדברים העומדים ברומו של עולם, אומר הרמח"ל שלשה יסודות בתפילה, א. שלא רק לשנות את הגזירה פועלים רק ע"י התפילה אלא גם מה שכבר נגזר אי אפשר להוריד לעולם בלי תפילה, ב. שאמנם צריך לעשות השתדלות עם כל השכל והחכמה, אבל צריך לדעת מה פועל, שלא ההשתדלות פועלת, אלא התפילה היא עיקר ההשתדלות, ולכן כמו שכותב צריך שהתפילה תהיה ראשית ועיקרית, עולם חדש, דברים העומדים ברומו של עולם, יש עולם, וברומו של עולם עומדת התפילה, בין בכלל בין בפרט, כל אחד מה שצריך לו, דברים נפלאים שאומר הרמח"ל, להתבונן קצת מה זה תפילה.

ולא רק זה, אלא ממשיך הרמח"ל לכותב יסוד נוסף, **"הנה היה מחסדו ית' לתת לאדם מקום שיתקרב לו ית' אעפ"י שכפי מצבו הטבעי נמצא רחוק מן האור ומשוקע בחושך אפ"י שהמדריגה שלו רחוקה, ואפ"י רחוק יחסי מהאור, והיינו שנתן לו רשות שיעמוד לפניו ויקרא בשמו ואז יתעלה מן השפלות אשר לו בחוקו לפי שעה וימצא מקורב לפניו ומשליך עליו יהבו כמ"ש, והנה זה חומר התפלה שאסור להפסיק בה כלל מפני היות בה האדם בקורבה גדולה אליו יתברך, וכן סודר בה ההפטר בסופה והלך לאחוריו ג' פסיעות והוא שוב האדם אל מצבו התמידי כמו שמצטרך לו בשאר כל זמנו"** בשעה שאדם מתפלל שמונה עשרה הוא נמצא למעלה מהמדריגה שלו, וזה עוד יסוד גדול שמגלה הרמח"ל, שהתפילה בעצמה זה מצב מרומם יותר מהמדריגה הטבעית של האדם.

ואיך מגיעים לזה, כותב הרמח"ל 'שיעמוד לפניו ויקרא בשמו', זה שמונה עשרה, לעמוד לפני הקב"ה, 'ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך', 'ויקרא בשמו' זה בשלשה ברכות הראשונות שמזכירים את שמו של הקב"ה, 'הקל הגדול הגיבור והנורא', מזכירים שמו של הקב"ה, יש דרגה שכשמזכירים אחד מהשמות של הקב"ה יוצאים מגבולות הטבע בכלל, אבל יש דרגה יותר קטנה שכל פעם כשמזכירים שבח של הקב"ה מתעלים מהמדריגה שנמצאים, ולכן עיקר הכוונה היא בשלשת הברכות הראשונות, כיון שע"י שהאדם אומר את שלושת הברכות האשונות הוא מתעלה לפי שעה מעל המדריגה שלו, ואח"כ כשעומד להתפלל הוא לא אותו אדם שלפני התפילה, ואח"כ כשפוסע אחרוני חוזר בחזרה למדריגה שלו.

כמה האדם צריך לשלם בשביל לעלות למעלה מהמדריגה שלו, כמה האדם צריך לרקוד ולשמוח שאומרים לו שיש לו

שהוא מתחיל עם ההשתדלויות האחרות, לא שאסור לעשות השתדלות לפני התפילה, אלא ההשתדלות הראשונה של האדם זה התפילה, אח"כ תעשה השתדלות טבעית, אבל ההשתדלות הראשונה זה התפילה, ואומר הרמח"ל שצריך שהתפילה תהיה 'ראשית כללי ועיקרי לכל השתדלותו', שיהיה יותר חשובה ההשתדלות שלו ע"י התפילה מההשתדלות שעושה כל היום שיושב בחנות, וכל אחד עם ההשתדלות שעושה, וגם ברוחניות יש השתדלות, אבל ההשתדלות העיקרית היא התפילה.

לכאורה זה נראה גיחוך, נבא ונאמר לאדם שמכל מה שעושה עיקר ההשתדלות שלו זה התפילה, אבל כך אומר הרמח"ל, וזה התיקון שלא לשכוח את הקב"ה ע"י ההשתדלות שעושים, היאך אפשר להבין כזה דבר.

אלא שכדי להבין את העניין נראה להביא מכתב מהחזון איש, (אגרת ס"ב) "כמו בקנין הכסף והרכוש אין ההשתדלות לא פרעון חוב וחלילה לחשוב כוחי ועוצם וכו', כן השתדלות הצלת נפש רק מצוה אבל צריך לזכור שאין בכוחנו לעשות מאומה, רק במעשינו אנו מעוררים שערי רחמים שבמעשי ידינו יכוננו את המבוקש, ומי שמתפלל ומרבה תחנונים על ההצלה הוא פועל יותר מהמשתדל, המכתב הזה נכתב בשעה שקמה המדינה הציונית, והם לקחו ילדים לקיבוצים להעביר אותם על הדת, ויצאו אז חברת הפעילים שפעלו להוציא את הילדים מידיהם, והם הצילו הרבה גדולי עולם שהיו שם, גדולי הדור, והגיע בזמנו משהו לחזון איש ואמר שצריך לסגור את כל הישיבות ויבואו כולם להציל את הילדים, וענה לו החזון איש שצריך לחשוב טוב לפני מה שעושים, אבל תדע לך דבר אחד שכל מה שהולכים למחנות ומוציאים משם ילדים במסירות נפש, כל זה לא אותו השתדלות כמו מי שמתפלל על ההצלה, להתפלל זה ההשתדלות האמיתית.

אמנם אומר החזון איש, אך הדבר צריך שיקול דבמקום דההצלה פשוטה במעשה הרי הוא עובר על לא תעמוד על דם רעך, ומי שרואה אדם טובע בנהר ויכול להצילו ואינו מציל ועומד להתפלל שינצל ה"ז שופך דמים, אבל אם אין בידו להציל ואינו מתפלל על הצלתו ה"ז מונע מלהציל אף שיעשה השתדלות להצלה", והטעם כמו שכתב למעלה שהמתפלל ומקש רחמים פועל יותר מהמשתדל, והביאור בזה הוא כמו שביארנו, שהשתדלות לא יכולה לשנות את הגזירה, הקב"ה לא נבהל מהשתדלות, אלא רק לקיים את הגזירה, ויותר מזה, לא רק שהשתדלות לא יכולה לשנות את הגזירה, אלא גם להוריד את הגזירה מלמעלה אי אפשר ע"י ההשתדלות, רק מה שנגזר וירד למטה צריך לעשות השתדלות, אבל להוריד את השפע אפשר רק ע"י התפילה, וזה מה שאמר החזון איש שהמתפלל פועל יותר מהמשתדל, אמנם יש שעושים השתדלויות והולכים לצבא וכדו', אבל אנשי התורה שעוסקים בתורה ובתפילה הם פועלים יותר מהמשתדל, המשתדל בא רק לקיים את הגזירה ואפ"י לא להוריד שפע.

אי אפשר רק ע"י התפילה, אלו שרק כשיש להם איזה בעיה הם מתפללים זה נקרא 'מזלזלין בהן', שלא רואה בתפילה את הרוממות שבתפילה.

אולם בשביל שהתפילה תהיה כזאת השתדלות עיקרית אי אפשר לעשות את זה בשוק, וכי שם הוא יתעלה, וכי שם הוא יתרומם ויגיע לאמונה, אי אפשר להגיע לזה בשוק, רק בבית המדרש אפשר להגיע לזה, בית מדרש שהוא מקום תורה, שהמקום קדוש והמעמד קדוש שם אפשר להגיע לאמונה כמו שצריך להיות, ואמונה זה לא מותרות, 'בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה', שח"ו לא ליפול לאפיקורסות, למחשבות לא נכונות, וכדי להגיע לאמונה צריך לחיות את זה, וא"כ לא לחינם מה שקבעו רבותינו שחלק מהשיבה זה התפילה בישיבה, כמו שכותב הרב שך זצ"ל שהתפילה בישיבה היא מהיסודות של הישיבה, כיון שבלי חיזוק האמונה, ובלי ההתרוממות שיש בתפילה התורה היא תורה אחרת, תורה בלי יראת שמים זה משהו אחר, אולי זה גם משהו אבל זה לא זה, כמו שאומרת הגמ' שמי שמסמך בית מדרש לבית כנסת זוכה לקבל פני שכינה, שכשאדם מתפלל בבית כנסת ועוסק בתורה הוא מקבל פני השכינה, 'דברים העומדים ברומו של עולם', צריך חיזוק, חיזוק, אבל חיזוק לא נהיה מהתעוררות והתפעלות, אלא חיזוק הכוונה להתבונן, ולהבין, שומעים דברים של הבנה, ואחרי שמבינים צריך להוריד את זה למעשה, אמרו פעם שכשאל לומד מוסר התועלת שתהיה לו מזה זה המעריב שיהיה לו אח"כ, כיון שאחרי לימוד המוסר, אחרי התבוננות, יש מעריב אחר.

כתב הרא"ש ש"כיוון בתפלתך, כי התפלה היא עבודת הלב. ואם בנך ידבר לך ולא מלבו, הלא יחר לך, ומה תעשה טפה סרוחה לפני מלכו של עולם. ולא תהיה כעבד שמסרו לו מלאכה נכבדת לטובתו, וחבלה", שנותנים לו דבר טוב לטובתו וחבלה, הוא מבזבז את זה.

כל זמן שנמצאים בישיבה, עדין אין עול של פרנסה, אין עול של אשה ובנים, אפשר להתפלל בנחת, אברכים כבר צריכים סייעתא דשמיא כדי להתפלל טוב, אבל בשנים הטובות האלו שנמצאים בישיבה, ועוסקים התורה, ומונחים בתורה יומם ולילה, זה הזמן שמסוגל שהתפילות יהיו תפילות טובות, ברוך ה' בבית מדרש הזה שיש בו תורה ותפילה ביחד, זה הקדושה של המקום, כאן עולים ומתקדמים, וכך מגיעים לקבלת פני השכינה בסייעתא דשמיא, אכ"ר.

אפשרות לעלות למעלה מהמדריגה שלו, והנה זה מעשים שבכל יום, ע"י תפילה טובה מתעלה האדם למעלה מהמדריגה שלו, וכמו שהוא כתב קודם שהאדם נמצא בסכנה של כוחי ועוצם ידי, אדם נמצא בסכנה לחיות עם אפיקורסות, בלי אמונה, לחיות עם טבע ומנהגו של עולם, במבט חומרי וגשמי על העולם, והאדם צריך להתחזק שלא לטבוע בחומריות וגשמיות של העולם, אלא לחיות עם האמת והאמונה, עם קירבת אלוקים, והנה נתנו לנו את התפילה שהתפילה זה מעמד שהאדם יכול להכיר את האמת ולהתעלות מהנסיון של כוחי ועוצם ידי, מה העצה ל'ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי' - 'וזכרת', שתעמוד תפילת שמונה עשרה, זה דרגה אחרת ש'וזכרת'.

כמה שווה המתנה הזאת, וכמה שווה הרמח"ל שמגלה לנו את הסוד הזה, יכול להיות אדם שיש לו רכוש והוא לא יודע שיש לו, והנה הרמח"ל מגלה לנו את העשירות שיש לנו בתפילה.

אדם הרבה פעמים בשעת התפילה מרגיש אחרת, הרבה יותר קירבה לה', ודבקות באלוקות, ואחר התפילה כבר מרגיש אחרת, הוא כבר חי בענייני העולם, לבל יחשוב האדם שהנה התברר למפרע שטעות מה שחשב שהתעלה בדרגה, אלא זה אכן כך, שבשעת התפילה הקב"ה נתן מתנה שאפשר להתעלות מהמדריגה, יש שעות שהאדם נמצא למעלה מהמדריגות שלו וכך עולים מדרגה לדרגה.

וא"כ לא פלא שחז"ל אומרים שהתפילה היא מהדברים העומדים ברומו של עולם, התפילה מחזקת את האמונה של האדם, 'בכל דרכיך דעהו', שאין עוד מלבדו, בכל מה שקורה בעולם הן בכלל והן בפרט, הכל זה רק השתדלות, מה קובע מה יהיה בעולם זה רק הריבונו של עולם קובע, וע"י התפילה זוכים לזה, ומלבד מה שהתפילה מביאה את האדם להכרה שאין עוד מלבדו, שה' אחד, התפילה ג"כ מביאה את האדם להתרומם שהוא יכול לחיות כך.

'דברים העומדים ברומו של עולם', התפילה מרוממת את האדם לרומו של עולם, 'ובני אדם מזלזלין בהן', חס ושלום, מי מזלזל בתפילה, מי שמזלזל בתפילה הוא רשע, אבל אם האדם רואה בתפילה רק את החלק של בקשת צרכים, ולא רואה את החלק של ההתעלות מהתפילה, את הרוממות שיש בתפילה, שהתפילה זה היכי תמצוי לבקשת צרכים, וגם בבקשת צרכים צריך לדעת שגם להוריד את מה שכבר נגזר

© כל הזכויות שמורות
לא הוגה ע"י רבינו שליט"א
י"ל ע"י

מערכת
"היכלות"
היכל יוסף שלום